

REFAH DEVLETİNİN KRİZİ, SOSYAL POLİTİKANIN DÖNÜŞÜMÜ VE YÜKSELEN SİVİL TOPLUM

Mehmet Merve Özaydın¹

ÖZET

Toplumsal yapıda meydana gelen gelişmeler, ihtiyaçların ve sorunların niteliğini de önemli ölçüde değiştirmektedir. Bu değişim çözüm yöntemleri ve araçları üzerinde de benzer bir değişimi ortaya çıkarmaktadır. 18.yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte toplumsal yapıdaki köklü değişim, sadece sosyal sorun algısını değiştirmekle kalmamış aynı zamanda geleneksel koruma araçlarının güç kaybetmesine neden olmuştur. Bu tarihten itibaren üzerindeki sosyal beklentiler hızla artan devlet, büyük bir değişim ve dönüşüm içine girmiştir. Başlangıçta liberal kaygılarla sınırlı bir tutuma sahip olan devlet anlayışının, II. Dünya Savaşı sonrasında kapsamlı bir düzenleyici olarak refah devleti düzeyine ulaştığı görülmüştür. 20.yüzyılın son çeyreğinde ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimlere mevcut politikaların cevap verememesi, devletin sosyal yönüne karşı eleştirilerin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu dönemde devletin sosyal işlevlerinin sınırlanması, bu işlevlerin başka kurumlara paylaşılması ya da devredilmesi gibi tartışmaların yoğunlaştığına şahit olunmaktadır. Bu çalışma sosyal politika alanında yaşanan bu değişim karşısında, sivil toplum anlayışının yerini ve önemini sorgulamayı amaçlamaktadır. Kamu dışı, karlılık dışı ve gönüllü nitelikleri ile sivil toplumun yeni dönemin sosyal politika yapılanması içinde yerinin ve işlevinin tartışılması çalışmamızın temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sivil Toplum, Refah, Gönüllülük, Refah Devleti, Sosyal Politika

¹ Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi, ozaydin@gazi.edu.tr

CRISIS OF WELFARE STATE, TRANSFORMATION OF SOCIAL POLITICS AND THE ARISING OF CIVIL SOCIETY

Mehmet Merve Özaydın

ABSTRACT

Developments which occurred in the societal structure alter the characteristics of the needs and also the problems dramatically. It brings out a similar change in the solution methods and the means of this alteration. The radical change which occurs in the societal structure with the Industrial Revolution in the 18th century, caused not only the alteration of the social problem perception but also the power loss of traditional social protection implements. It's seen that the state gets into a major change and transformation from this date on, with the rapid increase of social expectations. The state conception which had an attitude restricted with liberal concerns initially, reached to a level of welfare state as a comprehensive regulatory after the Second World War. The irresponsiveness of the available politics on the changes occurred in the economical and social structures in the last quarter of 20th century, caused the intensification of the critics about social respect of the state. With the restriction of state's social functions, it is seen that the discussions about the share or the transfer of this functions are intensified. This study aims to inquire the ground and the significance of civil society in the presence of mentioned change in social politics field. This study's basic purpose is to discuss the place and the function of civil society, with its non-governmental, non-profit and volunteer qualifications, social political settlement in the new period.

Keywords: Civil Society, Welfare, Volunteerism, Welfare State, Social Policy

GİRİŞ

Sosyal sorunların çözümüne yönelik anlamlı çabaların bütünü olan sosyal politika, toplumun içinde bulunduğu çevresel şartlardan ve iç hareketlerinden etkilenen dinamik bir yapıya sahiptir. Bu özelliği ile toplumdan topluma ve tarihsel süreç içinde anlamında ve işlevinde önemli değişiklikler olmuştur. Ekonomik ve sosyal hayatı etkileyen köklü değişimlerin sosyal politikanın amaç, kapsam, fonksiyon ve araçlarında önemli değişiklikler ortaya çıkardığı görülmüştür. Sanayi Devriminin başında üretim ilişkilerinin doğasından kaynaklanan eşitsizlikler, sosyal politika ihtiyacının bu alanda yoğunlaşmasına ve çözüm arayışlarının sanayi toplumunun sorunlarına yönelik şekillenmesine neden olmuştur. Bu nedenle sosyal politikanın dar anlamdaki yorumunun genellikle sanayi devriminin ortaya çıkardığı sorunlara ve bunların çözümüne yöneldiği söylenebilir.

Sanayi toplumuna geçiş sürecinde aile ve din kurumu gibi geleneksel koruma araçlarının işlevlerini önemli ölçüde yitirmiş olması, devletin koruma fonksiyonuna ilişkin beklentilerin artmasına neden olmuştur. Başlangıçta liberal devlet anlayışının katı tutumu ile bu koruma fonksiyonuna uzak duran devlet, ilerleyen süreçte sosyal bir sorumlulukla düzenleyici ve müdahaleci bir karaktere ulaşmıştır. Bir yandan çalışma ilişkilerini düzenleyen ve endüstri ilişkileri sisteminin güçlü bir tarafı olan devlet, diğer taraftan sosyal sorunların çözümüne yönelik toplumsal hizmetleri üreten bir merkez haline gelmiştir. 20.yüzyılın ilk yarısında tüm dünyayı sarsan iki büyük savaş ve 1929 ekonomik krizi, devletin müdahalecilikte ulaştığı düzeyi pekiştirmekle kalmamış, bunun daha ileri taşınması noktasında önemli bir fonksiyon ifa etmiştir. Daha aktif ve kapsamlı bir müdahale düzeyini ifade eden bu yaklaşım, “refah devleti” olarak karşılık bulmaktadır.

Refah devletinin klasik üretim anlayışına dayalı ekonomik modelinin 1970’li yıllardan itibaren ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması, “rekabet” ve “bilgi” merkezli yeni bir ekonomik ilişkiler sisteminin kurulmasına neden olmuştur. Keynesyen ekonomi uygulamaları ile ekonomik ve sosyal refahın yakalanmasındaki başarının, küreselleşen sermaye hareketleri ile devletin müdahalesinin sorgulandığı yeni döneme taşınması mümkün olmamıştır. Refah devleti harcamalarının kamu finansman dengeleri üzerinde tehdit olarak algılandığı yeni dönem, minimal devlet tartışmaları ile devletin rolünün sorgulandığı sürecin de başlangıcı olmuştur. Çözüm arayışlarının; refah harcamalarının sınırlandırılması, refah kurumlarının yeniden düzenlenmesi ve dev-

letin sosyal sorumluluklarının azaltılarak bu sorumlulukların sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ya da piyasaya devredilmesi (Özdemir, 2004: 256-290) şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulması mümkündür.

Bu çalışma, refah devleti tartışmaları ışığında sosyal politika fonksiyonunun yerine getirilmesinde, devlet dışı bir organizasyon olan sivil toplum kuruluşlarının katkısını tartışmayı amaçlamaktadır. Buradaki temel amaç, sivil toplum anlayışını devletin sosyal yönünü ikame edecek bir alternatif olarak ortaya koymak değil, sosyal politikaların kapsam ve etkinliğinin belirlenmesinde sivil toplumun nasıl bir fonksiyon üstlenebileceğini tanımlamaya yöneliktir. Bu fonksiyonun, sosyal politika uygulamalarına katılarak “destekleyici”, ihtiyaç tespitini yerinde yaparak “etkinlik sağlayıcı” ve mevcut uygulamaları değerlendirerek “denetleyici” özellikler taşıyabileceği görülmektedir.

1. SİVİL TOPLUMUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Sivil toplum kavramı, genellikle devlet ile toplum arasında, devletin etkinliğinin dışında toplumca kullanılan bir ara alanı ifade etmekte kullanılmaktadır. Devletin baskı ve denetimi altında olmayan bu alan, toplumun bağımsız karakteri ile uyumlu ve gönüllü bir yapıda örgütlenmiş kurumlarca temsil edilmektedir. Kavram “civil” kelimesinin ihtiva ettiği; “vatandaşa ilişkin”, “vatandaş topluluğu”, “onların yönetimine ilişkin olan” ya da “birbirleriyle ilişkilerine yönelik olan” ancak “kırsal yaşama ilişkin olmayan”, “askeri ve dini olmayan” gibi çeşitli anlamları da içermektedir. (Aslan; 2010: 262) Aristoteles’in kamuoyu etkisini ifade etmekte kullandığı kavram, halk kitlelerini seçme ve denetleme gibi bir siyaset alanının kullanılmasına denk gelmektedir (Aristoteles, 1983: 89).

Sivil toplum tartışmalarının Avrupa’da 16.yüzyıl ile 18.yüzyıllar arasında siyasal yapı ve toplumsal düzen konusundaki değişmelerle paralel bir gelişme gösterdiği ifade edilebilir. Bu tartışmaların bir grubunu J.Bodin, Machiavelli ve T.Hobbes gibi devleti toplumla birleşik, birbirinden ayrılmaz birer olgu olarak gören düşünürler, diğer grubunu ise bireyi öne alarak onu devlet karşısında özerkleştirmeyi amaçlayan J.Locke, Montesquieu, A.Smith ve Tocqueville gibi düşünürler oluşturmaktadırlar (Doğan, 2009: 76-77). Sivil toplum kavramının günümüzde sahip olduğu fonksiyonel niteliğin kazanılmasında toplum ve devlet ayrıştırmasının önemli bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür.

Sivil toplum kavramının bu konuyu inceleyen düşünürlerin toplum görüşlerine göre biçimlendiği görülmektedir. 16. yüzyıldan itibaren Fransız ve Anglo-Sakson modeli yaklaşımlarına 19.yüzyılda Marksist modelin dâhil olduğu görülmektedir. Devlet-sivil toplum ilişkisinde devleti önceleyen Fransız modeli, sivil toplumun egemenliğin devredilemez, sorgulanamaz olduğu aşkın devletin kontrol altında olmasını savunan totaliter bir çizgi takip eder. Bireyi önceleyen Anglo-Sakson yaklaşımı ise sivil toplumu, devletin veya siyasal iktidarın toplum üzerindeki potansiyel baskısına karşı bir dengeleyici güç olarak görür. Sivil toplumun burjuva toplumu olması nedeni ile olumsuz bir algıya sahip olduğu Marksist düşüncede ise ilerleyen süreçte bu algının değiştiği görülmektedir (Aslan, 2010: 2). Sivil toplumun, sosyal sorunların çözümüne katkı sağlayan ve sosyal politika işlevi görebilmesine imkân veren anlayışının Anglo-Sakson yaklaşımın etkisi ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Sivil toplumun bu yaklaşımdaki dengeleyici rolü, devletin birtakım sosyal sorumlulukları paylaşarak daha etkin bir çözüm kümesi ortaya koyabilmesine imkân sağlamıştır.

Günümüz toplumlarında sivil toplum, demokratikleşmenin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir aktörü olarak ortaya çıkmıştır. Bu güçlü aktör, gönüllü örgütlerden düşünce kuruluşlarına, sosyal hareketlerden vatandaşlık inisiyatiflerine, hükümet dışı örgütlerden sendika ve meslek odalarına kadar yaygın bir görünüme sahiptir. Devletin birey ve toplumla ilişkilerinde yaşanan değişim, demokratik toplumun yönetiminde siyasi partilere indirgenmiş siyaset eğiliminin yetersizliğini ortaya koyarken, sivil toplumu da iyi toplum yönetiminin önemli bir parçası haline getirmiştir (Keyman, 2004: 1).

2. SOSYAL POLİTİKA ARAÇLARINDA DEĞİŞİM

Sosyal sorunlara yönelik ürettiği çözümlerle, bireyler, gruplar ve sınıflar arasındaki eşitsizlikleri gidererek sosyal adalet hedefine ulaşmaya çalışan sosyal politika, bu nihai hedefe ulaşmada zengin bir araç kümesine sahiptir. Sosyal politika, sorunlara yönelik oluşturulacak anlamlı bir çözüm kümesi olarak tanımlandığında, toplum tarihi kadar eski bir boyuta sahip olduğu görülecektir. Bu durum sosyal politikaların tarihe ve topluma özgü bir yapıda şekillenmesine neden olmuştur. Bu yapının doğal bir sonucu olarak, sosyal politika araçlarındaki değişimin de bu paralelde gerçekleştiği söylenebilir. Geleneksel toplum yapılarında din kurumunun etkisi ile aile ve dini kuruluşlar yoluyla şekillenen sosyal politikaların, modern toplum hayatında

sekülerleşme eğilimleri ile birlikte daha çok devlete ait bir alanda şekillendiği görülmüştür.

2.1. Geleneksel Koruma Kurumlarının Güç Kaybı

Sivil toplumun sosyal politika fonksiyonunu tartışabilmek öncelikle bu fonksiyonun ne olduğu ve tarihsel süreç içinde kimler tarafından yerine getirildiğinin bilinmesiyle mümkündür. Topluma ait sosyal sorunların çözümlenerek toplumsal yapının devamlılığını sağlamayı amaçlayan sosyal politika disiplini, çalışmasını sosyal adalet hedefine ulaşmak üzerinde yapılandırmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu fonksiyon toplumda yaşamaktan duyulan mutluluğa ve sorunların çözülerek toplum hayatının devamlılık kazanmasına hizmet etmektedir. Ancak bu amaçlara ulaşmada “daha iyinin” tespitine ilişkin öznel farklılıklar, bir yandan sosyal politikanın bilimsel bir disiplin olarak gelişmesini engellerken diğer yandan değer farklılıklarına dayalı büyük bir itiraz kümesinin oluşmasına neden olmaktadır (Erksine, 2003: 11-12). Geleneksel ve modern toplum farklılıkları içinde yapılacak bir değerlendirmede, sosyal politika fonksiyonlarını yerine getiren kurumlarda önemli değişimler olduğu ifade edilebilir. Devletin sosyal görevler üstlenmediği geleneksel üretim ve yaşam tarzlarının hâkim olduğu dönemde sosyal sorunların çözümünde aile ve dini kurumlar önemli fonksiyonlar üstlenmişlerdir. Kan bağı ve akrabalık ilişkisine dayanan aile sorumluluğu ya da dini öğretilerde karşılık bulan adalet anlayışının sonucu olarak ortaya çıkan bu kurumların, özellikle batı toplumunda moderniteye geçişle birlikte önemlerini kaybettiklerine şahit olunmuştur. Sanayi Devrimi ve beraberinde toplumsal hayatta ortaya çıkan kentleşme olgusu, geleneksel koruma kurumlarını ortadan kaldırmış veya etkinliklerini zayıflatmış; küçülen aile yapısı ile birlikte, aile bağları ve ailenin koruyucu görevi zayıflamış, bunun bir sonucu olarak bu koruma görevi devletin sorumluluk alanı içinde ifade edilmeye başlanmıştır (Güloğlu, 1998: 39; Özdemir, 2004: 148).

2.2. Devletin Yükselişi

Bireyin devletten ayrıştırılarak özerk bir alanda tanımlandığı liberal devlet anlayışı toplumsal sorunların çözümünde istenilen başarıyı sağlayamamıştır. Bireyi özerkleştirme anlayışı onu tüm sosyal bağlarından koparmış, her ne kadar özgür ve eşit bir konuma ulaştırma iddiasını taşısa da aynı zamanda korumasız ve güçsüz bırakmıştır. Ortaçağ korporasyonlarının baskısından kurtulan bireyin dilediği gibi ticaret yapma ve istediği işi seçme gibi özgürlüklere kavuşmasına rağmen örgütlenme hakkından yoksun olması,

işverenlerle yapacağı sözleşmelerde büyük bir dengesizliğin tarafı olmasına neden olmuştur. Bu sorunun aşılabilmesi ise ancak sosyal devletin gelişimi ile mümkün olmuştur. Liberal devletin 20. yüzyılın ikinci yarısında kendi içinde gerçekleştirdiği bir aşaması olan sosyal devlet, devletin sosyal yapısını tek tek bireylerin oluşturdukları bir yapı olarak değil, başta aile ve meslek kuruluşları olmak üzere sosyal, ekonomik ve yerel kuruluşların olduğu ve onların güvence altına alındığı bir yapıda örgütlemiştir (Göze, 2010: 204-205). Dolayısı ile sivil toplumun 16. yüzyıldan itibaren tartışma konusu yapılmasına karşın, günümüzdeki anlamına denk gelişiminin, sosyal devlet kavramının ortaya çıkışına paralel olduğu söylenebilir.

Kapitalist üretim ilişkilerinin şekillendirdiği 18.yüzyıl ve sonrası dönem, sanayi sektöründe hızla büyüyen ve büyüme ile paralel sefalete sürüklenen işçi sınıfının toplumsal sorunların merkezine yerleştiği bir yapı gösterir. Özgürlüğe ulaşma çağı olarak da ifade edilen bu dönem, bireysel fayda tatmini ile toplumsal sorunların çözüleceğine ilişkin materyalist kurgu çerçevesinde devletin yeniden şekillendiği bir dönem olmuştur. Sözleşmeci bir yaklaşımla toplumsal ilişkileri belirleme gayreti, ortaya çıkardığı sınırlı devlet uygulamaları ile sosyal sorunların adeta kaynağı olmuştur. Çocuk ve kadınlar başta olmak üzere aile ve toplum hayatı üzerindeki baskı, toplum hayatının devamı anlamında devletin müdahalesini zorunlu kılmıştır. 1800'lü yılların başında İngiltere'de çocukların çalışma şartlarına ilişkin basit bir düzenleme ile başlayan müdahale dönemi, 19.yüzyılın sonunda Bismarck Almanya'sında sosyal sigorta uygulamaları ile gelişerek devam etmiştir. I.Dünya Savaşı sonrasında yaşanan durgunluk, liberalizmin piyasanın tek düzenleyicisi olması düşüncesinin yerini, devletin bireyleri toplumsal ve ekonomik hayatın öngörülemez değişimlerine karşı güvence altına alması yaklaşımına bırakmıştır (Gül, 2006: 145-146). Fransız İhtilali'nin özgürlük ve eşitlik anlayışı 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal devlet anlayışı içerisinde fırsat ve olanak eşitliği ile tamamlanmıştır (Göze, 2005: 365). Bu bağlamda sosyal devlet, liberal devlet anlayışının piyasa başarısızlıkları karşısında sosyal politika üretme zorunluluğunun ortaya çıkardığı yeni bir düzey olarak değerlendirilmelidir. Bu düzeyin, sorunların arttığı ve derinleştiği II. Dünya Savaşı sonrası dönemde "refah devleti" yaklaşımını ortaya çıkardığına şahit olunmuştur.

2.3. Refah Devletin Ortaya Çıkışı ve Krizi

Refah devletini açıklamada öne çıkan yaklaşımları incelemeyen önce refah devletinin sosyal politikalarla ilişkisinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Refah devleti liberal devlet anlayışı içinde sosyal devletin gelişmiş bir

evresine karşılılık gelmektedir. Refah devleti aile ve piyasa ile birlikte sosyal riskleri kontrol eden üç kaynaktan biridir. Refah rejimlerinin tanımlanması ve sınıflandırması da bu risklerin nasıl paylaştırıldığı ilkesine göre yapılmaktadır. Bu çerçevede refah devleti toplumsal sorunları hafifletmek ve temel riskleri yeniden dağıtmak gibi işlevlerin ötesinde bir anlama sahiptir. Bu anlam birey ve devlet arasında bir sosyal sözleşmeye dayanarak nüfus dağılımı ile risk yapısı arasında sürekli bir dengenin kurulmasına dayanmaktadır. Bu nedenle refah devleti ve sosyal politikayı aynı anlamda kullanma şansımız çoğu zaman yoktur. Sosyal politikalar refah devleti olmaksızın var olabilirken, sosyal hakların tanımlanmadığı ve sosyal politikaların sistematik bir risk planlamasına dayanmadığı yapıları refah devleti olarak tanımlamak mümkün değildir (Andersen, 2006: 336). Bir başka ifade ile refah devleti, klasik koruyucu devletin derinleştirilmesi ve uzantısı olarak ifade edilebilir (Rosanvallon, 2004: 22).

Refah devletinin ortaya çıkışına ilişkin yaklaşımları tek bir potada değerlendirme imkânı yoktur. Refah devletinin ortaya çıkışını açıklamaya çalışan başlıca tezleri şu şekilde ifade edebiliriz (Özdemir, 2004: 142): Sanayileşme tezi olarak karşılık bulan birinci tez, refah devletini sanayi toplumu gelişiminin doğurduğu gereksinimin bir sonucu olarak görmektedir. Refah devletinin ortaya çıkışı ile piyasa başarısızlıkları arasında ilişki kuran piyasa başarısızlıkları yaklaşımı, liberal uygulamalar sonucunda ortaya çıkan başarısızlıkların bir sonucu olarak refah devletinin güç kazanması savından bahsetmektedir. Refah devletinin gelişimini modernleşme dinamikleri ile açıklayan modernleşme tezi ve Marksist yaklaşımın kapitalizmin sorunları, sınıf çatışmaları ve ekonomik krizler nedeni ile sistemin kendini yenilemek istemesinin bir sonucu olarak refah devletini tanımladığı tez de bu konudaki diğer yaklaşımlar olarak öne çıkmaktadır.

1970'li yılların ekonomik şokları içinde refah devletinin sosyal harcamalar boyutunun kamu finansman dengeleri üzerinde yarattığı baskı bu dönem eleştirilerinin ortak noktasını oluşturmuştur. Devletin müdahalecilik anlayışı birçok yönden eleştirilere uğramıştır. Bu eleştiriler; sosyal harcamaların ulusal gelir içindeki payının önemli miktarlara ulaşmasına karşın yoksulluk, işsizlik ve güvencesizlik sorunlarının aşılabilmesi, devletin bireyin yaşamı üzerindeki müdahalelerin hantal bir bürokrasiyi meydana getirdiği, refah harcamalarının maliyetinin taşınamaz düzeye ulaştığı ve harcamalarda etkinliğin sağlanamadığı noktalarında yoğunlaşmıştır (Alp, 2009: 269).

3. SİVİL TOPLUMUN YÜKSELİŞİ

Literatürde sivil toplum örgütlerini tanımlayan çok sayıda kavram mevcuttur (Özdemir, 2004: 275; Uslu, 1999: 24). Bunlar içinde en yaygın olanlar; kar gütmeyen kuruluşlar (non-profit organizations), gönüllü kuruluşlar (voluntary organizations), kamu dışı kuruluşlar (non-governmental organizations), üçüncü sektör (third sector) dür. Kar amacı taşımayan ve bir hayırseverlik ilkesi doğrultusunda faaliyet gösteren bu yapılar tarih boyunca toplumsal sorunların çözümünde etkili olagelmüşlerdir. Türk-İslam devlet geleneği içinde şekillenen vakıf kurumu da bu hayırseverlik faaliyetinin kurumsallaşmış başarılı bir örneğidir.

Sanayi devrimi ve özgürlükler yaklaşımı sadece devletin niteliğinde değil toplumsal yapıda yaşanan değişimleri de beraberinde getirmiştir. Sanayileşme ve modernleşme dinamikleri toplumsal normların değişimine büyük katkı yapmıştır. Kırsal yaşamdan kent merkezlerine doğru olan hareket, insanların yakın kapalı çevreleriyle ilişkilerinin yerini, sanayi toplumunun ürünü olan toplumsal işbölümü ve uzmanlaşmanın almasına neden olmuş; bunun sonucunda monotonlaşma, toplumdan soyutlanma ve yabancılaşma gibi sorunların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu sorunların çözümünde önemli bir alternatif olarak öne çıkan sivil toplum, bireyleri ortak ilgi ve çıkarları etrafında örgütleyen, onları bir arada tutarak grup içinde kendilerini ifade etmelerini ve çıkarlarını topluma karşı daha kolay ve güvenle korumalarını sağlayan bir unsur olarak güç kazanmıştır (Şimşek, 2000: 331).

Sanayi toplumunun çalışma hayatında yakınlık ve güven duygusunu kaybetmiş birey, sivil toplum örgütlerini kendisini ifade edebileceği bir alan olarak görmüştür. Keza bu süreçteki değişim ve gelişimden yararlanamayan birçok sosyal grup dayanışma ihtiyacı ile gönüllü toplumun birer parçası haline gelmişlerdir. Kapitalist yaklaşımın materyalist niteliği bireyi yakın çevresinden koparmış, farklılaşan bireyin kendini ifade edebileceği bir alan olarak sivil toplumun gelişimine şahit olunmuştur. Geleneksel aile yapısı ve dayanışmasının zarar görmesi, sivil toplumun bu alanı da telafi etmeyi amaçlayan bir fonksiyonla ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanayileşmenin toplumu çok küçük parçalara bölmesi, birey-devlet ilişkisinin zarar görmesine ve toplumsal dayanışma ihtiyacının bir sonucu olarak gönüllü örgütlerin yükselişine yol açmıştır (Şimşek, 2000: 331-333).

1970'li yıllardan itibaren refah devletine karşı yükselen eleştiri, devletin sosyal yardım ve kamu harcamaları üzerindeki payını sınırlamaya çalıştığı

yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu yeni anlayışta sosyal adalet ve sosyal refaha ilişkin kriterlerin tamamen gözden çıkarıldığını söylemek mümkün değildir. Bu dönemde refah uygulamalarının planlama, finansman ve denetiminin devlet tarafından sağlanmasına devam edilmiş, üretim ve dağıtımının ise piyasa ve sivil toplum kuruluşları eli ile yerine getirilmesi anlayışı benimsenmiştir. Bunun bir sonucu olarak sosyal devlet organizasyonu tarafından yönetilen birçok kurum ve hizmet özel sektör, yerel yönetimler ve vakıflar gibi kamu dışı organizasyonlarca yönetilir hale gelmiştir (Koyunoğlu, 2002: 3).

Sivil toplumun yükselişini refah devletinin krizi ile açıklayan bir diğer yaklaşım da “bireycilik” temelinden meseleye yaklaşmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında neo-liberal yaklaşımın güç kazanmaya başlaması; serbest pazar, küçültülmüş devlet ve bireye dayalı yönetim ideolojisinin güçlenmesine neden olmuştur. Sivil toplumun, güçlenen neo-liberal yaklaşımın toplumsal sorunları bireysel sorunlara indirgeyen, devletin sosyal niteliğini ortadan kaldıran ve toplumsal yaşamı girişimci ve rekabetçi birey anlayışı içinde tanımlayan yönetim anlayışına karşı, toplumun kendi sorunlarını çözmek amacı ile bir örgütlenme girişimi olarak güç kazandığı görülmektedir (Keyman, 2004: 9).

Akademik çalışmalarda, daha önceki dönemlere atıf yapan çalışmalar da olmasına karşın, 1970’li yıllardan sonra yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmeleri küreselleşme etkileri ile inceleme tekniği yaygındır. Ekonomik ve toplum hayatında iç içe geçmiş ve birbirini tetikleyici özellikler taşıyan gelişmeler bütünsel bir analiz içinde küreselleşme kavramı ile ifade edilmektedir. Refah devletine ilişkin kazanımların önemli ölçüde bu süreçte kaybedilmesi, küreselleşmenin aynı zamanda sosyale ilişkin birçok kavramın karşıtı olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Fransız bilim adamı Gorz küreselleşmenin ülkelerin piyasalarında rekabetin yoğunlaşmasını sağlayarak her istenileni meşrulaştırma gibi temel bir soruna karşılık geldiğini ifade etmektedir. Buna göre reel ücretlerin düşmesi, sosyal güvencelerin yok edilmesi, işsizliğin artması ve çalışma koşullarının bozulması bu sürecin sonunda yaşanan gelişmelerdir (Gorz, 2001: 28). Bu örneklerin, neden ve sonuçların sayısının artırılması mümkündür. Ancak yapılan eleştiriler mevcut bir durum tespiti ötesine taşınmamakta ve yeni yapının unsurlarını tanımlamamaktadır. Küreselleşmenin sosyal politikalar ve devletin sosyal niteliği üzerindeki olumsuz etkileri bir yana bırakılacak olursa diğer tarafta yeniden şekillendirilmeye çalışılan bir sosyal modelin varlığı görüle-

bilecektir. Bu model sosyal politikanın kapsam ve uygulamalarının yeniden tartışıldığı, aktörlerin güç dengesinin önemli ölçüde değiştiği, kurumsal yapıların değişime uğradığı bir nitelik arz etmektedir.

Küreselleşme sürecinin devletin sosyal fonksiyonları üzerinde yarattığı baskı, bu fonksiyonların önemli ölçüde sınırlanmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin güçlü aktörleri olan uluslar arası kuruluşların da bu süreçte sosyal politikalara olan ilgisinin arttığı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım bir taraftan sosyal farkındalığın ortaya çıkması noktasında olumlu bir algıya neden olurken diğer taraftan sosyal düzenlemelerin sınırlanması endişelerini de ortaya çıkarmaktadır (Özaydın, 2008: 173). Küresel politığın bir sonucu olarak sosyal politika tedbirleri küreselleşirken, küresel düzenleme ve politikalar da sosyalleşmektedir. Yeni küresel alan sınırlı ölçüde kamunun, ticaret kurumlarının ve gönüllü sivil örgütlenmelerin ideolojik ve politik mücadelelerine sahne olan bir yapıda örgütlenmektedir. Ulusal ya da bölgesel düzeyde bir ölçeğe sahip olan sosyal politikalar, giderek artan oranda Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği ve OECD gibi ulus üstü kurumların içsel ve dışsal tedbirleri tarafından şekillendirilmeye başlanmıştır (Yeates, 2001: 29). Bu etkinin sivil toplum örgütlerinin de dâhil olduğu yapıda sosyal politikaların planlanması ve uygulanması süreçlerini de içerdiği açıktır.

Sivil toplum örgütlerinin etkin bir alternatif olarak öne çıkmasında hiç kuşkusuz sahip oldukları kar amacı gütmemek, gönüllü ve bağımsız olmak gibi özelliklerin büyük önemi vardır. Gönüllülük duygusu ile hareket, bireylerin psikolojik ve sosyal yönden tatmin edilmesine imkân sağlarken, organizasyon yapısının yüksek performansının da kaynağı olmaktadır. Toplumsal sorunların çözümüne destek olarak toplumsal katkı sunan bu yapılar, üyeleri üzerinde herhangi bir iktidar kurmaksızın bu fonksiyonu yerine getirmeye çalıştığından toplumsal gelişme ve yardımlaşmanın önemli bir dinamiği olabilmektedirler. Sivil toplum örgütleri yoluyla toplumsal hareketliliğin hızlanması, merkezîyetçi ilişkilerin yerini, dikey ve yatay ilişkilerin almasına neden olmaktadır. Yine sivil toplum örgütleri yoluyla sağlanan uzmanlaşma, faaliyet gösterilen alanda etkinliğin ve verimliliğin kaynağını oluşturmaktadır (Kaya, 2011: 31). Bu özellikler günümüz toplum yapısında çoğulcu bir yapıda sorunların çözümüne odaklanan uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerini güçlü bir aktör olarak ortaya çıkarmaktadır. Devletin müdahale alanının sınırlanması tartışmalarında kamu dışı niteliği, demokrasinin ve çoğulculuğun geliştirilmesinde katılımcı ve gönüllü niteliği ve refah

hizmetlerinin sunumunda piyasa dinamikleri dışında kar gütmeyen özelliği sivil toplum yaklaşımına güç kazandıran özelliklerdir.

Sivil toplum örgütlerinin etkinliklerinin gelişmesinde bir diğer unsur hiç şüphesiz demokratik gelişme süreçleridir. Demokrasi düşüncesinin gelişmesi ile birlikte bireylere olduğu gibi toplumsal grup ve sınıflara da kendi sorunlarını çözme konusunda sağlanan olanaklar, sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi süreçlerini olumlu etkilemiştir. Batıda sivil topluma ilişkin bu alanın daha güçlü olmasını demokratikleşme yaklaşımı ile açıklamak mümkündür (Şenkal, 2003: 104).

3.1. Sosyal Politika Sivil Toplum İlişkisi

Ekonomik sistemin sosyal sistemden uzaklaşarak bağımsızlaştığı, ulus devletin temel kaygısının dünya ekonomisine eklenmek olduğu ve liberal ekonomi anlayışının kendi politika ve dayatmalarını öne çıkardığı günümüz koşulları, sosyal politikanın da mecrasını önemli ölçüde belirlemektedir (Koray, 2007: 446). Sosyal politika sivil toplum ilişkisinin şekillenmesinde ve daha derin bir anlam taşımada bu değişimin önemli bir paya sahip olduğu açıktır. Bu dönemde sosyal politika, piyasa ilişkilerine müdahale eden, toplumun tamamını kapsamayı amaçlayan ve hak temelli bir yapıdan; belirli dezavantajlı gruplara koruma sağlamayı amaçlayan sınırlı bir yapıya yönelmektedir. Geniş anlamda sosyal politika tanımına karşılık gelen bu değişim, sosyal politikayı çalışma temelli bir yapıdan bakım temelli bir yapıya dönüştürerek aslında tanımın aksine daha sınırlı bir alana terk etmektedir. Sosyal politikaların, sosyal sorunlarla mücadeledeki aktif politikaların ve piyasa müdahalelerinin yerini, sorunların yol açtığı zararların telafi edilmesi anlayışına dayanan pasif politikaların alması, devletin bu sınırlı rolünü paylaşabilecek yapıların da ortaya çıkışına imkân sağlamıştır. Sivil toplum örgütleri, devletin rolünün minimize edilmesi savunusunun güçlü olduğu bu dönemde, birçok alanda olduğu gibi sosyal politika alanında da önemli aktörler olarak sahne almaktadırlar.

Sivil toplum örgütlerinin bir sosyal politika aktörü olarak ortaya çıkmalarında devletin sosyal boyutuna yönelik eleştirilerin önemli bir pay sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum sosyal politika ilişkisi her şeyden önce, bu organizasyonların devletin sorumluluk alanına nasıl dâhil edileceği çerçevesinde yapılmaktadır. Buradaki ilk yaklaşım, sosyal politikalara ait işlevlerin önemli bir kısmını üstlenen merkezi devletin bu yetkiyi yerel yönetim birimlerine devretmesi tartışmasıdır. Merkezi devletin sosyal

politika işlevlerinin yerel yönetimlere devredilmesi İsveç gibi uygulamalarda başarı şansı yakalasa da bu yönetim uygulamasının da devlet aygıtı içinde yer alması verimsizlik ve etkinlik sorunlarının bu alana taşınmasına neden olmuştur. Yeni arayışlar arasında öne çıkan neo-liberal düşüncenin sosyal refah hizmetlerinin piyasalaştırılmasına dayalı yaklaşımı refah hizmetlerinin kurumsallaştığı ülkelerde sosyal taraflarca ciddi eleştirilere uğramıştır. Sivil toplum inisiyatifinin bu noktada önemli bir misyon üstlendiği söylenebilir. Sivil toplum örgütleri eliyle refah hizmetlerinin sunumunun yapılması, hem bu tepkilerin sınırlandırılması hem de piyasalaştırma sürecine geçişte kontrollü bir ara dönemi ifade etmesi bakımından önem taşımaktadır (Özdemir, 2004: 258).

Sivil toplum ve sosyal politika arasındaki ilişkiyi belirleyen bir diğer unsur da küresel etkilere bağlı olarak şekillenen yeni ekonomik yapıdır. Ulusal sınırları aşarak uluslar arası bir boyuta ulaşan sermaye hareketleri, hükümetlerin faiz oranları ve döviz kurları üzerindeki kontrollerinin zayıflamasına neden olmuştur. Yavaşlayan büyüme oranlarına ileri teknoloji yatırımlarının katılımı işsizlik ve gelir dağılımı sorunlarını derinleştirmiş, devletin küçülmesi, özelleştirme, sosyal yapının reform çalışmaları hız kazanmıştır. Devletin sosyal politikaların tek ve etkin uygulayıcısı olma çabası ciddi bir sorgulamaya tabi tutulmuş ve ekonomik gerekçelerle bu çabadan uzaklaşılması mücadelesine girişilmiştir.

Sivil toplum örgütlerinin sosyal politika açısından iki temel işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür (Şenkal, 2003: 105). Bunlardan ilki demokratik hakların elde edilmesi, diğeri ise ekonomik açıdan bireyler ve sınıflar arasında oluşan dengesizliğin giderilmesidir. Devletin düzenleyici yönünün yetersizliği durumunda bu örgütler ürettikleri politikalar yoluyla ya da baskı grubu olmaları nedeniyle bazı hakların elde edilmesinde önemli roller üstlenebilmektedirler. Sivil toplum örgütleri oluşturdukları kamuoyu baskısı yoluyla hakların kazanılmasında, kurumsal düzenlemelere dönüşmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir görev üstlenebilmektedirler. Özellikle demokratik işleyişin sorunlu olduğu ülkelerde, sosyal hakların tanınlanması ve geliştirilmesi sorununa sivil toplum örgütlerinin sağlayacağı katkıların çift yönlü bir etki yapacağı açıktır.

Sivil toplum örgütlerinin sosyal refah hizmetlerinin sunumunu sağlama da devlet ile yaptığı işbirliğinin çeşitli olumlu sonuçları mevcuttur. Bunlar arasında devletin bürokratik yapısı içinde sürekli artış eğiliminde olan maliyetlerin sınırlanması, esnek yapılarla hizmet kalitesinin etkinleştirilmesi,

özel kesimin katkılarından yararlanılması, hizmetlerin sunumunda uzmanlaşma ihtiyacı, devletin büyümesinin sınırlanması ve sorumluluğunun azaltılması sayılabilir. Bununla birlikte sosyal refah hizmetlerinin sunumuna sivil toplum örgütlerinin dâhil edilmesi bir takım sakıncalar da yaratabilecektir. Bunlar; sivil toplum örgütlerinin özerk karakterlerini kaybetmeleri, finansal yönetim sorunları, ticarileşme, politize olabilmeleri, kaynakların etkin kullanılmaması ve devletin müdahale alanının genişlemesi olarak sayılabilir (Uslu, 1999: 80).

3.2. Sivil Toplum ve Gönüllülüğe İlişkin Bazı Eleştiriler

Sivil toplum ve gönüllülük temelinde yapılanan organizasyonlara kamu politikaları içinde daha fazla yer verilmesi ve buna yönelik devletin ilgisindeki artış; bu kuruluşların özerklikleri, kimlikleri ve sosyal işlevleri açısından bir takım endişelerin doğmasına neden olmaktadır. Bu yönelimin sivil toplum kuruluşlarının içerilmelerine ve boyunduruk altına alınmalarına neden olacağı iddiasında bulunan yaklaşımlar bu yolla sivil toplum örgütlerinin bağımsız karakterinin kaybolacağı endişesini taşımaktadırlar. Sivil toplumun devletle ilişkilerinde iki sorun başlığı politika uygulayıcılarının dikkate alması gereken başlıklar olarak dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki teorik bir tartışmanın konusu olan sivil toplum örgütlerine yönelik oluşturulan politikaların uygulamadaki sonuçlarının neler olacağı üzerinedir. Özellikle finansman boyutuna ilişkin tartışmaların geleceğe yönelik önemli bir sorun başlığına dönüşebilme ihtimali mevcuttur. Bu gelişme sürecinde dikkat edilecek ikinci husus da sivil toplum kuruluşlarının kamu hizmetlerinin sunumunda artan rolünün, bu kuruluşların toplumsal kalkınma ve değişim gibi diğer işlevlerini ne ölçüde etkileyeceğidir (Alcock, 2011: 288-289). Bu işbirliğinin başarılı sonuçlar verebilmesinin temel şartı, her şeyden önce politika ve uygulama sahasında dengeli bir gelişmenin sağlanabilmesidir.

Sivil topluma yapılan bir diğer eleştiri de “hayırseverlik” üzerinedir. Sorunların toplumsal bir nitelik kazanarak bunlara ilişkin çözümler üretilmesini modern zamanlara özgü değerlendiren Koray (2005: 33), yardımseverlik temelinde geleneksel yöntemlerle sağlanan yardımlarla günümüz sosyal politikalarının birbirinden ayrılması gerekliliğine işaret etmektedir. Yazara göre modern sosyal politika, merhametten çok “adalet” ve lütuftan çok “hak temeline” dayanmakta, gönüllü, geçici ve dar kapsamlı uygulamalar olmaksızın çok kalıcı ve yaygın uygulamalar olarak tezahür etmektedir. Sosyal poli-

tikalari sadece devletin uygulama sahasi içinde gören bu yaklaşımlarin da sivil toplum örgütlerinin sosyal politika işlevlerine sıcak bakmamaları, sivil toplum örgütlerinin rollerine ilişkin derin bir sorgulamanın yapılmasına neden olmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin gelişiminin ve güçlü bir alternatif haline gelmelerinin önündeki bir diğer engel de ikili ve çok taraflı fon yöneticilerinin işlemlerini bu yapılar üzerinden finanse etmesidir. Bunun sonucunda devlet ile yoksullar arasında ilişkilerin biçimi değişmemiş, sivil toplum örgütleri devletlerarası güç açısından bağımsız bir alan yaratamamışlardır (Roca, 1998: 125-127). Kamu kaynaklı, ulusal ya da uluslar arası fonlardan yararlanma amacıyla sivil toplum örgütlerinin çokça kullanılması, bu yapıların sosyal sorunların çözümünden çok başkaca ekonomik çıkarlar etrafında da örgütlenebildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum sosyal politika işlevini yerine getirmek amacıyla sosyal bir fonksiyon üstlenen örgütlerin ciddi bir şekilde eleştirilmesine neden olmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin yönetsel ve işlevsel açıdan birçok problem ile karşılaşabildikleri görülmektedir (Alp, 2009: 274-275). Kar amacı gütmeyen bu organizasyonların performans kriterinden bağımsız olmaları çoğu zaman başarısız bir örgüt yapısının oluşmasını sağlarken, rekabet imkânlarının olmaması, çalışanlarda motivasyonun önemli ölçüde kaybedilmesine neden olmaktadır. Yönetim pozisyonlarının yöneticilik yetenekleri dışında kriterlere (politik ve mali güç) dayanması organizasyon başarısını olumsuz etkileyen bir diğer unsur olarak öne çıkmaktadır. Geleneklerin güçlü ve bunlara bağlılığın yüksek olması da modern yönetim tekniklerinin bu örgütlerde uygulanmasını çoğu zaman imkânsız hale getirmektedir.

SONUÇ

Toplumsal sorunların çözümlenerek ekonomik ve sosyal hayatın dengeli bir yapıda sürdürülmesi, toplumsal devamlılığının sağlanmasında büyük önem taşımaktadır. Tarih, eşitsizlik ve adaletsizlik temelinde ortaya çıkan dengesizliklerin toplum hayatındaki yıkıcı örnekleri ile doludur. Bu dengesizliklerin giderilmesine yönelik çabalar insanlık tarihi boyunca çatışmaların, mücadelelerin, değişimlerin ve dönüşümlerin dinamiğini oluşturmuştur. Bu nedenle bireyin, sosyal grupların ve toplum hayatının korunması ve devamlılığının sağlanması ekonomik ve sosyal hayatın önemli bir unsuru olagelmıştır.

Sorunların sosyal boyutunun tespiti ve kim tarafından çözüleceği tartışması çözüm metodolojisi açısından büyük önem taşımaktadır. Tarım toplumu dinamikleri içinde bu üretim döngüsüne göre yapılanmış toplum yapısında din kurumunun koruyucu ve kollayıcı karakteri ve buna göre yapılanmış aile yapısı, koruma fonksiyonunun yerine getirilmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Bu fonksiyon, dini temelde merhamet ve ahiret inancı, aile temelinde ise kan ve soy bağı gibi ilişkilere dayanmaktaydı. Bu yapının ortaya çıkardığı sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı tesis etmeyi amaçlayan kurum ve uygulamalara da tarih boyunca rastlamak mümkün olmuştur.

Sanayi Devrimi özellikle batı toplumlarında başta üretim ilişkileri olmak üzere tüm ekonomik ve sosyal yapıda köklü değişimler yaratan bir etkiye sahiptir. Bu etki her şeyden önce modernite ekseninde tüm yapının yeniden tanımlanmasına dayanmaktadır. Ortaçağ boyunca toplum hayatında sorunlu bir görünüme sahip olan kilisenin ve sanayi toplumu içinde büyük darbeler alan ailenin yeni dönem içinde koruma işlevi oluşturmaktan uzak görüntüsü, devletin sosyal yönüne duyulan ihtiyacın daha fazla hissedilmesine neden olmuştur. Başlangıçta modern toplum yapısı içinde liberal tarzı ile yer alan devlet, bu ihtiyacın bir sonucu olarak kısa süre içinde dönüşmek zorunda kalmıştır. Bu dönüşüm liberal nitelikte yapılan devlet sürecinde sosyal devlet ve refah devleti olarak dönüşmesini sağlamıştır. Klasik koruma işlevleri yanında müdahaleci ve yönlendirici karakteri ile güçlü bir konuma ulaşan devlet, yirminci yüzyılın son çeyreğinde yeni bir dönüşüm süreci ile yeniden tartışmaların ve eleştirilerin kaynağı haline gelmiştir.

Küreselleşme etkileri ile açıklanmaya çalışılan bu dönemde, devletin sosyal sorumluluklarının fazla abartıldığı eleştirisi sıklıkla yapılmış ve yaşanan ekonomik krizlerin sorumlusu olarak refah devleti görülmüştür. Devletin ağırlıklı olan bu etkisinin sınırlandırılmasına yönelik tartışmalar neo-liberal politikaların da kaynağını oluşturmuştur. Devletin sosyal sorumluluklarının sınırlandırılması ile sosyal sorunların boyutunun ve çeşitliliğinin artması çelişkisi, bu sorumlulukların nasıl ve kiminle paylaşılacağı tartışmalarına hız kazandırmıştır.

Refah devletinin krizi ve küreselleşme etkileri ile paralel bir tartışma sivil toplumun yeniden yükselişidir. Kökenleri 16.yüzyıla kadar dayanan sivil toplum düşüncesi yeni dönemde devletin sorumluluklarının paylaşılmasında liberal bir yaklaşımın sonucu olarak değer kazanmıştır. Devletin küçültülmesi ve sınırlandırılması tartışmaları ile uyumlu "kamu dışı" karakteri, vatandaşlara sosyal sorumluluklar yükleyerek sorunları çözmeyi amaçlayan

“kar dışı” niteliği ve kamu finansman dengeleri üzerindeki sosyal harcama tehdidini sınırlayabilecek nitelikteki “gönüllülük” özelliği, sivil toplumun bu dönemdeki yükselişinin nedenleri olarak öne çıkmıştır.

Devletin asli ve sürekli hizmetler üreten yapısı ile geçici ve gönüllü nitelikteki sivil toplum örgüt yapılarının aynı potada değerlendirilmesi kuşkusuz yanlış bir analiz konusu olacaktır. Sosyal politikanın dönüşümü sürecinde sivil toplum örgütlerinin rollerini, sosyal hakların gelişimini destekleme amacıyla kamuoyunu yönlendirme, kamu refah sunumunu denetleme, uzmanlaşılacak sosyal gruplar ve sorunlar üzerinde refah hizmetlerinin sunumuna katılma şeklinde sınıflandırmak mümkün olabilir. Bu durum, sivil toplum örgütlerinin bağımsız bir sosyal politika aracı olarak tanımlanmasından çok, sosyal sorunların çözümünde kamu otoritesini destekleyici ve denetleyici bir fonksiyonla ortaya çıkmalarını sağlamaktadır.

Neo-liberal yaklaşımın ekonomi ve siyaset alanındaki yükselişinin devletin sınırlanması tartışmaları ile aynı döneme denk gelmesi, sosyal politika alternatiflerinin önemli bir tartışma konusu olmasına neden olmuştur. Sivil toplumun üçüncü bir sektör olarak öne çıkan ağırlığı, çeşitlenen ve derinleşen sosyal sorunların çözümünde, rolünün sosyal beklentiler çerçevesinde şekillenmesine neden olmaktadır. Bu rolün etkin bir şekilde ifa edilmesinde; devlet ile ilişkilerin boyutunun iyi belirlenmesi, ideolojik bir amaçtan çok toplumsal sorunların merkez alınması ve organizasyon başarısını esas alan kurumsal bir yapılanmanın hedeflenmesi temel amaç haline getirilmelidir.

KAYNAKÇA

ALCOCK, P.v.d (2011) Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar, Siyasal Kitabevi, Ankara.

ALP, S.(2009) Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör, Maliye Gergisi, Sayı:156, Ocak-Haziran-2009, 265-279.

ANDERSEN, G.E. (2006) Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri, Sosyal Politika Yazıları, İletişim Yayınları, İstanbul.

ARİSTOTELES, (1983) Politika, Çev: M.Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul.

ASLAN, S. (2010) Sivil Toplum: Kavramsal Değişimi ve Dönüşüm, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:9, Sayı:33, Yaz-2010, 188-212.

DOĞAN, İ. (2009) Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler, Barış Platin Yayınevi, Ankara.

ERSKINE, A.(2003) The Approaches and Methods of Social Policy, The Student's Companion to Social Policy, Ed: P.Alcock;A.Erksine; M.May, Blackwell Publishing.

GORZ, A. (2001) Yaşadığımız Sefalet, Çev:N.Tutal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

GÖZE, A.(2005) Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Beta Yayınları, İstanbul.

GÖZE, A. (2010) Liberal Marxiste Faşist Nasyonel Sosyalist ve Sosyal Devlet, Beta Yayınları, İstanbul.

GÜL, S.(2006) Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa, Eabil Yayıncılık, Ankara.

GÜLOĞLU, T. (1998) Genel Olarak ve Türkiye'de Yaşlı Nüfusun Sosyal Güvenliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

KAYA, G.(2011) Türkiye'de Anayasalar ve Sivil Toplum, Ütopya Yayınları, Ankara.

KEYMAN, F.(2004) Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum, Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları.

KORAY, M. (2005) Sosyal Politika, İmge Kitabevi, Ankara.

KORAY, M. (2007) Sosyal Politika: Nereye Doğru?, Güncel Sosyal Politika Tartışmaları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No:595, Ankara, 445-478.

KOYUNOĞLU, H.. (2002) Sosyal Politika Açısından Vakıflar (XVII. Yüzyıl İstanbul Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

ÖZAYDIN, M.M. (2008) Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:10, Sayı:1, 163-180.

ÖZDEMİR, S. (2004) Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İstanbul Ticaret Odası Yayınları No:2004/69, İstanbul.

ROCA, P.J. (1998) Daha Az Devlet Daha Fazla NGO Mu?, Çev:A.Akarçay, Üçüncü Dünyanın Sonu Mu?, Der.S.Cordellier, İletişim Yayınları, İstanbul.

ROSANVALLON, P. (2004) Refah Devletinin Krizi, Çev:B.ŞAHİNLİ, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

ŞENKAL, A.(2003) Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:45, 97-122.

ŞİMŞEK, B. (2000) Gönüllü Kuruluşların Küreselleşmesi", Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Derleyen:Veysel Bozkurt, Alfa Yayınları, İstanbul.

USLU, İ.(1999) Bir Sosyal Siyaset Vasıtası Olarak Kar Gütmeyen Kuruluşlar:ABD Örneği, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul.

YEATES, N. (2001) Globalization&Social Policy, Sage Publications, London.